

1 **מְבָאָה** – מפני דבר כזה **אָמְרוּ חֲכָמִים**, שִׁפְחָה הִשְׁתִּיקָה לְחֲכָמִים, שהרי
 2 אם אמרו זה לזה להיות שליחים לשחיטת הפסח, כולם אוכלים
 3 מהנשחט ראשון, והשני אין לו תקנה וישרף, ואילו אם לא אמרו
 4 זה לזה, שני הפסחים ראויים להקרבה ושניהם נאכלים, שהרי
 5 אינם אחראים זה לזה וכל אחד אוכל מן הפסח שלו. ואם יפה
 6 השתיקה לחכמים, קל וחוֹמֶר שיפה לַפְּשָׁשִׁים, שֶׁנֶּאֱמַר (משלי יח כח) 'גַּם
 7 אֲוִיל מְהֵרֵשׁ חָכָם יִחְשָׁב', כלומר, אף טיפש ששוקק, אין זה נחשב
 8 לו לטיפשות אלא נחשב בכך לחכם.
 9 שנינו במשנה: שְׁנֵים שְׁנִתְעַרְבוּ פְּסָחֵיהֶם וכו' זה מושך לו אחד זה
 10 מושך לו אחד, זה ממנה עמו אחד מן השוק וזה ממנה עמו אחד
 11 מן השוק, זה בא אצל זה וזה בא אצל זה, וכך הם אומרים, אם שלי
 12 הוא פסח זה, ידיך משוכות משלך ונמנית על שלי, ואם שלך הוא
 13 פסח זה, ידי משוכות משלי ונמנית על שלך.
 14 הגמרא דנה כדעת מי נאמרה הלכה זו. שואלת הגמרא: לִימָא
 15 מְתִינִיתִי – האם נאמר שמשנתנו היא דִּלָּא כְּשִׁיטַת רַבִּי יְהוּדָה,
 16 הִנֵּנָּה בְּבִרְיֵיתָא. נאמר בענין המנוי על קרבן פסח (שמות יב ד) 'וְאִם
 17 יִמְעָט הַבֵּית מִהוּיֹת מִשְׁחָה, וְהִלְשֹׁן וְאִם יִמְעָט' מִלֶּפֶד, שֶׁאִם רָצוּ
 18 הַמְנוּנִים פְּתֻמְעִינִין וְהוֹלְכִין – יכולים להתמעט ולמשוך עצמם
 19 מפסחם, וּבִלְבָד שְׁבַעַת שְׁחִיטָתוֹ יִהְיֶה אֶחָד מִכֶּנִּי הַחֲבוּרָה הָרִאשׁוֹנָה
 20 שנמנתה על פסח זה בשעת לקיחתו קִיָּם, כלומר שעדיין יהיה מנוי
 21 על הפסח, שֶׁאִם יִמְעָט מִשְׁמַע שְׁעִדִּין נֹתֵר חֶלֶק מִהַמְנוּנִים, אלא
 22 שנתמעטו. ואף שנמנו עליו אחרים ביתניים, אין די בהם בלא אחד
 23 מן החבורה הראשונה שנמנתה על הפסח בשעת לקיחתו, דְּרַבִּי
 24 רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסִי אָמַר, מֹתֵר לְהַתְמַעֵט אֶף אִם לֹא יִשָּׂאֵר אֶחָד
 25 מִכֶּנִּי הַחֲבוּרָה הָרִאשׁוֹנָה מִנוּי עַל הַפֶּסַח, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִנָּחוּ אֶת
 26 הַפֶּסַח כְּמוֹת שֶׁהָיוּ דְּהֵינּוּ בְּלֹא בַעֲלִים, כלומר, אם כל בני החבורה
 27 הראשונה רוצים להמשך מן הפסח, ימנו עליו תחילה אחרים, כדי
 28 שלא יסאר הפסח בלא בעלים כלל. אך לא הקפידה התורה
 29 שיסארו עליו מבני החבורה הראשונה. וכיון ששנינו במשנה,
 30 ששני יחידיים שנתערבו פסחיהם, ימנה כל אחד מהם אדם מן
 31 השוק, וכל אחד מהם ילך אצל האדם מן השוק שהמנה חבירו,
 32 ויתנה, שֶׁאִם הִחְלִיפוּ פִּסְדִּיהֶם יָדְיוֹ מִשְׁכּוֹת מִפִּסְחוֹ וְהָיוּ נִמְנָה עַל
 33 פִּסְחוֹ שֶׁל אוֹתוֹ שְׂבָא מִן הַשּׁוּק, נִמְצָא שִׁיתָכֵן שִׁמְשָׁאִירִים אֵת
 34 הַפֶּסַח בְּלֹא הַבַּעֲלִים הָרִאשׁוֹנִים, ומשנתנו אינה כשיטת רבי יהודה.
 35 משיבה הגמרא: אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אֲפִילוּ תִּימָא – אפילו אם תאמר
 36 שמשנתנו היא כְּרַבִּי יְהוּדָה, נִיתָן לִישִׁבָה, בִּיּוֹן דְּאָמַר רַבִּי יְהוּדָה
 37 בַּמִּשְׁנָה לַעֲלִי (א.ר.) שֶׁאִין שׁוֹחֲטִין אֶת הַפֶּסַח עַל הַיָּחִיד, לִכֵּן בַּמִּשְׁנָתוֹ
 38 כְּשֶׁנִּמְנָה שְׁנֵי הַיְּחִידִים עַל פִּסְחָם, כֹּל אֶחָד מֵהֶם מַעֲקָרָא לְאִמְנוּנִי
 39 אֲחֵירָא בְּהִדְרָא קָאִי – מתחילה כשהופרש הפסח עומד הוא

40 להמנות עמו אחד, ואף אם לא היו הפסחים מתערבים, שהרי אם
 41 לא ימנה אחד ויסאר לבדו לא ינשחט עליו את הפסח, ולכן זה
 42 שְׂבָא מִן הַשּׁוּק ונמנה עם היחיד על פסחו בכל מקום שהוא, בְּאֶחָד
 43 מִכֶּנִּי חֲבוּרָה דְּמִי – נחשב כאחד מבני החבורה הראשונה, ונמצא
 44 שגם אם היחיד מסתלק מפסחו, ומתמנה על פסחו של אותו שְׂבָא
 45 מן השוק שנמנה עם חבירו, עדיין נחשב שנשאר אחד מבני
 46 החבורה הראשונה מנוי עליו.
 47 ראייה ממשנתנו שהיא כרבי יהודה: אָמַר רַב אִשִּׁי, מְתִינִיתִין נְמוּ
 48 דְּיִיקָא – אף ממשנתנו מדויק שהיא כשיטת רבי יהודה, שצריך
 49 שאחד מבני החבורה הראשונה יסאר מנוי על הפסח, דְּקִתְנִי –
 50 ששנינו בה, וְכֵן חָמֵשׁ חֲבוּרוֹת שֶׁל חָמֵשׁ חֲמִשָּׁה יַעֲשׂוּ כֵן, והיינו
 51 שכל חבורה תתחלק לחמשה פסחים, ויעשו חמש חבורות חדשות,
 52 שבכל אחת יש אחד מכל חבורה מן החבורות הראשונות, וכל
 53 ארבעה וארבעה שבכל חבורה יתנו עם החמישי, שאם הפסח
 54 שברשותם הוא פסחו, הם מסתלקים מפסחם ונמנים על שלו.
 55 ומדויק, שדווקא באופן שכל החבורות היו שֶׁל חָמֵשׁ אֲנָשִׁים, אִין
 56 – אכן יש תקנה על ידי שיתחלקו בני החבורה לחמשה הפסחים,
 57 אֲכָל אִם הָיוּ שֶׁל חָמֵשׁ וְאֶרְבָּעָה, כלומר שבאחת מהחבורות היו רק
 58 ארבעה, שאין בה אנשים לחלק לכל פסח ופסח, לֹא, ומה הטעם,
 59 לֹא מִשּׁוּם דִּלָּא פִּיִּישׁ חֵד מִכֶּנִּי חֲבוּרָה נְבִיָּה – האם לא משום שלא
 60 נותר אחד מבני החבורה הראשונה מנוי על הפסח, כיון שאם
 61 החבורה של הארבעה תתחלק רק לארבעה פסחים, נמצא שיש
 62 כאן חמש חבורות חדשות, שבארבע מהן יש חמשה אנשים, אחד
 63 מכל חבורה שהיתה תחילה, ובחמישית יש ארבעה אנשים
 64 מארבע חבורות, ואין בה אף אחד מהחבורה שהיתה בתחילה של
 65 ארבעה אנשים, ויש לחשוש שמא הפסח שנמצא עתה אצל
 66 החבורה החמישית, הוא הפסח שהיה בתחילה בחבורה של
 67 הארבעה, ונמצא שאין עליו בעלים. ואילו לרבי יוסי, החבורה
 68 הראשונה של הארבעה יכולים למנות אחד מן השוק על הפסח
 69 שלהם בכל מקום שהוא, ושוב נמצא שיש לכל חבורה חמשה
 70 אנשים, ויכולים להחלק לחמשה החבורות, שהרי רבי יוסי לא
 71 הצריך שיסאר על הפסח אחד מהנמנים עליו בשעת לקיחתו,
 72 אלא רק שלא יסאר בלא בעלים. ומכך שהעמידה המשנה דווקא
 73 באופן שכל החבורות הן של חמשה, ולא של חמשה וארבעה,
 74 משמע, שבחבורות של חמשה וארבעה אכן אין תקנה להקריב את
 75 הפסחים שנתערבו, וכשיטת רבי יהודה. מסיקה הגמרא: שֶׁמַּע מִיָּנָה
 76 – אכן יש להוכיח כן.

פסחים דף צט עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) קצנ

פרק עשירי – ערבי פסחים

אחר שהתבארו בפרקים הקודמים דיני ביעור חמץ, ודיני קרבן פסח, יבוארו בפרק זה סדר ליל פסח ומצוותיו.

משנה

המשנה מבארת דין איסור אכילה בערב פסח: **עֶרֶב פֶּסַחִים** – ביום ארבעה עשר בניסן **מִסְמוֹךְ** (חצי שעה קודם) לזמן תפילת מנחה קטנה, כלומר, מסוף תשע שעות זמניות מתחילת היום, שהם תחילת שעה עשירית, **לֹא יֵאָכַל אֶדְם** פת עד **שֶׁתִּחְשֵׁךְ** – שתשקע השמש, כדי שבליילה יהיה רעב, ויאכל מצה של מצוה לתאבון, שכן הוא הידור המצוה.

המשנה מתחילה לבאר את דיני ליל פסח. ובתחילה מבארת דין הסיבה: **אֲפִילוּ עֲנִי שְׂבִישָׁאֲלָא**, **לֹא יֵאָכַל** בליל פסח עד **שֶׁיֵּסֵב** – שישב מוטע על מיטה ועל יד שולחן בדרך בני חורין, וזכר לחירות. חכמים תקנו לשתות ארבע כוסות של יין בליל פסח. מתחילה המשנה לבאר דין זה: **וְלֹא יִפְחֲתוּ לוֹ** – ולא יתנו גבאי הצדקה לעני פחות **מֵאַרְבַּע כּוֹסוֹת** של יין שתקנו חכמים לשתות בליל פסח. **וְאֲפִילוּ** הוא עני ביותר המתפרנס מן התמכות של צדקה, חייב לחזר אחר ארבע כוסות, אם לא קיבלם מגבאי הצדקה.

נמרא

שנינו במשנה, ערב פסחים סמוך למנחה לא יאכל אדם עד שתחשך. מקשה הגמרא: **מֵאֵי אִירָא** – מדוע נקט התנא במשנתנו לענין איסור האכילה מן הזמן הסמוך למנחה, דווקא **עֶרְבֵי פֶּסַחִים**, והרי **אֲפִילוּ בְּעֶרְבֵי שַׁבָּתוֹת** וערבי שאר ימים טובים נמי – גם כן הדין כן לדעת רבי יהודה, דְּתֵנִיָּא בברייתא, **לֹא יֵאָכַל אֶדְם בְּעֶרְבֵי שַׁבָּתוֹת** וערבי ימים טובים מן זמן המנחה ולמעלה, כְּדִי שִׁיכְנֶם לַשַּׁבָּת וליום טוב כְּשֶׁהוּא תָאָה – כשהוא מתאה לאכול, ויהיו הקידוש וסעודת שבת ויום טוב חביבים עליו, ולא יאכל את סעודתו על השובע, דְּבִרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסֵי אָמַר, אם רצה אוֹיֵבֶל וְהוֹלֵךְ עַד שֶׁתִּחְשֵׁךְ – שתשקע השמש, ואין איסור להתחיל לאכול בערבי שבתות וימים טובים מזמן המנחה ולמעלה. אם כן קשה, מדוע שנה התנא במשנתנו את דינו רק בערבי פסחים, ולא בכל ערבי שבתות וימים טובים כרבי יהודה.

מתרצת הגמרא: **אֲמַר רַב הוּנָא**, **לֹא צְרִיכָא** – לא הוצרכה משנתנו ללמדנו את דין איסור האכילה בערב פסח סמוך למנחה, אֲלָא לְשִׁיטַת רַבִּי יוֹסֵי, דְּאָמַר בברייתא, שבערב שבת ושאר יום טוב **אוֹכֵל וְהוֹלֵךְ עַד שֶׁתִּחְשֵׁךְ**, ולשיטתו ביארה המשנה, דְּהֵנִי מִלֵּי – דברים אלו, כלומר דין זה שמוותר לאכול עד חשיכה, אינו אלא **בְּעֶרְבֵי שַׁבָּתוֹת וַיָּמִים טוֹבִים**, אֲכָל בְּעֶרֶב הַפֶּסַח, מִשּׁוּם חֵיוָבָא דְּאִכִּילַת מִצָּה בליל פסח שהיא מן התורה, מוֹדָה רַבִּי יוֹסֵי שֶׁאִסוּר לְהַתְחִיל לֵאכּוֹל מִן הַזֶּמֶן הַסְּמוּךְ לַמִּנְחָה, כדי שלא תהיה המצה נאכלת על השובע.

תירוץ נוסף: **רַב פֶּפְא אָמַר**, **אֲפִילוּ תֵימָא** – אפילו אם תאמר שדברי משנתנו הם גם בשיטת רַבִּי יְהוּדָה, שנה התנא דינו דווקא בערבי פסחים ולא שנהו בערבי שבתות וימים טובים, משום דְּהָתָם – שם **בְּעֶרְבֵי שַׁבָּתוֹת** ושאר ימים טובים, רק מן זמן המנחה קטנה עצמו **וְלִמְעֻלָּה**, שהוא מתשע שעות ומחצה, דעת רבי יהודה **הוּא דְּאָסִיר** לאכול, כמו ששינו בברייתא מן המנחה ולמעלה, אֶךְ כְּמוֹךָ לְמִנְחָה – חצי שעה קודם לזמן המנחה, כלומר מסוף תשע שעות, שְׁרִי – מותר לאכול, אֲכָל בְּעֶרֶב הַפֶּסַח, אֲפִילוּ מִסְמוֹךְ לְמִנְחָה נָמִי – גם כן אֲסוּר לאכול, כפי ששינו במשנה, ולכך לא שנה התנא במשנתנו ערבי שבתות ושאר ימים טובים.

מקשה הגמרא על תירוצו של רב פפא: וְכִי בְּעֶרֶב שַׁבָּת כְּמוֹךָ לְמִנְחָה שְׁרִי – מותר לאכול לשיטת רבי יהודה, וְהִתְנִיָּא – והלא שנינו בברייתא אחרת, **לֹא יֵאָכַל אֶדְם בְּעֶרֶב שַׁבָּת וַיָּמִים טוֹבִים** מסוף תשע שעות ולמעלה, שוּמְן זֶה הוּא חֲצִי שְׁעָה קוֹדֶם לְזֶמֶן מִנְחָה קטנה שהוא בתשע שעות ומחצה, כְּדִי שִׁיכְנֶם לַשַּׁבָּת כְּשֶׁהוּא תָאָה, דְּבִרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסֵי אָמַר, אם רצה אוֹיֵבֶל וְהוֹלֵךְ עַד שֶׁתִּחְשֵׁךְ. הרי מפורש בברייתא שאף בערבי שבתות ושאר ימים טובים אסור רבי יהודה לאכול כבר מסמוך למנחה, ואם כן אין לתרץ שמשנתנו נשנתה אף בשיטת רבי יהודה, ונקטה ערבי פסחים משום שבשאר ערבי ימים טובים לא אסור רבי יהודה לאכול אלא מומן מנחה ממש.

מתרצת הגמרא: **אָמַר מֶר זוטרא**, **מָאן לִימָא לָן** – מי יאמר לנו דְּבִרִייתָא זו השניה מְתַרְצָתָא היא – גירסתה מתוקנת יותר מן הראשונה, שלכך אתה מוכיח ממנה שלדעת רבי יהודה אף בערבי שבתות וימים טובים אסור לאכול כבר מסמוך לזמן מנחה,